

मनोगत

पावसाळ्याचे दिवस, अंगाला गार वारा झोंबत होता. कॉलेजच्या मैदानावर संध गतीने पाऊले टाकीत शून्य नजरेने, आपल्याच विचारांच्या तंद्रीत चालणारे कोणीतरी दिसले. त्यांच्या हातात पुस्तक व डोळ्यावर चष्मा होता. कुठेतरी असेच व्यक्तिमत्व पाहिल्यासारखे जाणवले आणि आठवलं बरोबर! हेच ते 'वनवास' व 'पंखा' कथासंग्रह लिहिणारे लेखक प्रकाश संत. त्यावेळी मी बी.ए. भाग ३ ला शिकत होतो.

मी थोडसं पुढं जाऊन "तुमच्या कथा मला फार आवडतात. लंपन देखील फार आवडला." असे म्हटले. या बोलण्यावर थोडसं थांबून सरांनी स्मित हास्य केलं. तुम्हीच ना ते? यावर फक्त सरांनी मान हलवीत होकार दिला. मला खूप बोलायचं आहे तुमच्याशी. यावर सरांनी केवळ हा घे माझा पत्ता व माझ्या घरी ये असं म्हटले व ते निघून गेले. त्या पत्त्यावर असणारं 'अमलताश' हे नांव तसच अख्खच्या अख्ख माझ्या काळजात रूतून बसलं. परंतु 'अमलताश'ची वाट मला कधी दिसलीच नाही. मात्र लंपनचा लेखक सदैव लक्षात राहिला. अगदी कायमचा.

लेखकाशी योगायोगाने झालेली ही भेट, कथांची असणारी आवड व लंपनचे सुंदर भावविश्व या सान्याच गोष्टी मनाला भुरळ पाडणाऱ्या ठरल्या. भावनिक गुंत्यातून लंपनला समजून घेण्याकरीताच 'वनवास' व 'पंखा' या दोन कथासंग्रहांचा चिकित्सक अभ्यास एम्.फिल.साठी करण्याचे ठरविले ते मार्गदर्शक डॉ. सौ. सुलक्षणा दिलीप कुलकर्णी यांच्याशी सल्ला मसलत करूनच.

माणसाला नेहमीच कथा फार आवडतात. प्राचीन काळापासून आपल्याकडे कथांचा वारसा समृद्ध आहे. परंतु 'प्रकाश संत' यांच्या कथा ह्या फारच विलक्षण व काळजाला हात घालणाऱ्या वाटतात. वास्तवतेशी साद घालून आपुलकीचं नातं निर्माण करणारा लंपन व त्याचे निरागस भावविश्व सारखेच वाचावे असे वाटते. याच प्रेरणेतून 'वनवास' व 'पंखा' मधून लंपनचे निरागस मन, त्यांचे भावविश्व उलगडून दाखवून कोवळ्या मनाला मी न्याय देण्याचा प्रयत्न याद्वारे केला आहे नक्कीच! या प्रबंधिकेद्वारे तो यशास्वी होईल व आपणास ही प्रबंधिका आवडेल अशी मला पूर्ण खात्री आहे.

प्रकाश संत यांच्या कथा, कथेतील निसर्गचित्रण, मानवी मनाची हळूवार स्पंदने, लंपनची निरागस भावना, बेळगांवच्या मातीवर उत्कट प्रेम असणारे प्रेम अशा अनेक गोष्टीमुळे प्रकाश संताची लेखनशैली निश्चितच मैलाचा दगड ठरणार यात शंकाच नाही. त्यांचे वाङ्मय व संत सरांशी ओघाने जुळून आलेले संबंध या सर्व गोष्टींचा प्रभाव माझ्या मनावर कायम होताच परंतु फारच लवकर आवडता साहित्यीक काळाच्या पडदयाआड गेला हा चटक्या मनात कायम राहिला.

ऋणनिर्देश

आज मितीस मी जे काही करतो, ते केवळ माझी आई सौ. मंगल व वडिल श्री. बाबुराव यशवंत वाघमारे यांच्यामुळेच. आई मोलमजूरी करून माझ्यासाठी खपणारी तर दुसरीकडे वडिल विहिरीवर मजूरी करीत. आपल्या मुलाच्या उज्वल भविष्यासाठीच हा त्यांचा सारा खटाटोप होता. मुलानं केवळ खूप शिकावं, मोठ व्हावं एवढीच त्यांची अपेक्षा होती. गरीबी व अडाणीपणा याचं नातंच आमच्या घराण्याशी घट्ट होतं. यामध्येच माझ्या शिक्षणासाठी भाऊ संदीप याने दहावीनंतर आपल्या शिक्षणास कायमचाच निरोप दिला. या सर्वांशी मुख्य कारण बनली ती, घरची आर्थिक परिस्थितीच. सान्याच घरच्या बाजू फाटक्या. त्यामुळे सावरायचं कुणी हा मुख्य विषय होता. या सान्या गोष्टीकडे पाहता असे वाटते कि, माझ्या कुटुंबातील सर्वांसाठी, त्यांच्या श्रमाचं चीज होण्यासाठी मला मोठं होणं गरजेच आहे. तेसुध्दा “शिक्षणानं, संस्कृतीनं आणि विचारानं”. हीच सर्व जाणीव एम्.ए. सेट बरोबर एम्.फिल. प्रबंधिकेसाठी उपयुक्त ठरली.

मी आज ज्या जागेवर उभा आहे तेवढी जागाही स्वतःची नसलेला असा मी एक. अशा परिस्थितीत वेळोवेळी सहकार्य करणारी जिवा-भावाची माणसं मला मिळाली. त्या सर्वांचा उल्लेख इथे करणे मला योग्य वाटते. वडोली निळेश्वर या माझ्या गावाच्या मातीतील सौ. कल्पना व श्री. शिवाजी नांगरे व नांगरे कुटुंबिय, तसेच वेळोवेळी मला योग्य आर्थिक व वैचारिक पाठबळ देणारे सौ. शैला व अशोक काकडे, गुरूवर्य बंधू प्रा. संजयकुमार सरगडे, हणमंत आबा पवार, राजू कुंदप, गुरूबंधू नितीन ढापरे, माझे पत्रकार गुरूवर्य सत्य सह्याद्रीचे दूरचित्रवाहिनीचे मानद मुख्य संपादक प्रा. अशोक चव्हाण, विलास मदने, स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र, विद्यानगर, कराड येथील श्री व सौ. जीवन पवार, या सर्वांनी मला मानसिक दृष्ट्या सबळ करून व्यवहारी सार्थ मूलमंत्र दिला म्हणूनच प्रबंधिकेच्या माध्यमातून मी त्यांचा मनःपूर्वक ऋणी आहे.

निखळ व प्रांजळ संशोधनाच्या भूमिकेतून निवडलेल्या कथासंग्रहामुळे मला खरे तर खूपच आनंद झाला आहे. एम्.फिल. अभ्यासक्रमाला प्रवेश घेवून तो पूर्ण करणेसाठी मला मार्गदर्शन व सहकार्य करणाऱ्या माझ्या गुरूवर्या डॉ. सौ. सुलक्षणा कुलकर्णी व श्री. दिलीप कुलकर्णी सर या दोघांचा ही मी ऋणी आहे. यांच्यामुळेच, या प्रबंधिकेस पूर्णत्व आले. तसेच सद्गुरू गाडगे महाराज महाविद्यालयाचे प्राचार्य श्री.एम. एम. राजमाने, माजी प्राचार्य एस्. ई. निकम, माजी प्राचार्य डॉ. कन्हैया कुंदप, डॉ. सुमनताई पाटील, प्रा. सौ. एस्.ई. निकम, प्रा. सौ. शोभना रैनाक, मराठी विभाग प्रमुख संभाजीराव देसाई, प्रा. जाधव यांनी केलेल्या मार्गदर्शनाबद्दल त्यांचाही मी मनःपूर्वक ऋणी आहे.

प्रबंधिकेसाठी आवश्यक लागणारी साधनसामग्री पुरविणारे माझे मित्र संदीप पवार, कु. क्रांती चव्हाण, शक्ती चव्हाण, विकास नलवडे, शंकर लाडे, वाय. बी. कुलकर्णी, अवि जाधव, राम कांबळे, राहुल पवार, संतोष वाघमारे, दत्ता गरूड, अरूण भांबुरे, राकेश गिरी, सुनिल परीट, शरद गाडे, कु. श्रुती व आशिष तसेच ज्यांच्या कृपाशिर्वादाने माझ्या हाती लिहिण्याचे बळ आले त्या श्रीमती डॉ. सुप्रिया भालचंद्र दिक्षीत, सौ. व श्री अनिरुध्द दिक्षीत, वैद्यकीय अधिक्षक डॉ. पी.एस. पवार, श्री. जयंत व राजेश उमरदंड, सौ. अरुंधती चव्हाण, नंदकुमार उपरे व उपरे कुटुंबिय यांचा मी मनःपूर्वक ऋणी आहे.

श्री योगेश बाबूराव वाघमारे